

Yahudilikte Özel Bir Sınıf: Yahudi Din Adamları Kohenler

A Special Class in Judaism: Jewish Clergy Kohanim

Muhammed Güngör

Dr.Öğr.Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

Abstract

Institution of cohen (priesthood) began with Aaron and passed from father to son until today. This class which is considered to be religiously high and valuable is divided into two groups: cohen gadol (the high priest) and cohen (priest). While the high priesthood is represented only by one person, the number of priests is more than one. This class has privileges as well as responsibilities. During the period when the Temple of Solomon was standing, the practice of worship was conducted only by the high priest/priests. Since the high priest was certainly significant, the dress he is required to wear during the worship was explained in detail in the Torah. Such as the high priest, the duties of the priests were also determined by God. The priests who also served as civilian judges had to comply with some prohibitions. For example, they were not allowed to approach the dead. They were also forbidden to marry any ordinary woman because the women they would marry had to have certain characteristics. The task of the class of the high priest/priests, who were determined by God in Judaism, ended with the destruction of the Temple of Solomon. Today, the kohens are given some symbolic religious duties. On the other hand, since it is believed that the Temple of Solomon will be rebuilt with the arrival of the Messiah and this special class will fulfill their duty again, the preservation of Aaron's genealogy is still somehow a matter of importance.

Keywords: History of Religions, Judaism, Clergy, The High Priest (Cohen Gadol), Priest (Cohen).

Öz

Kohenlik kurumu Harun ile başlamış olup babadan oğula geçerek günümüze kadar gelmiştir. Dinî açıdan yüksek ve değerli kabul edilen bu sınıf başkohen ve kohenler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Başkohenlik sadece bir kişi ile temsil edilirken kohenlerin sayısı birden fazladır. Bu sınıfın imtiyazları olduğu gibi sorumlulukları da bulunmaktadır. Süleyman Mabedi'nin ayakta olduğu dönemde bazı ibadetlerin yerine getirilmesi sadece başkohen/kohenler tarafından gerçekleşmiştir. Başkohenin çok özel olması nedeniyle ibadet esnasında giyeceği kıyafet de ayrıntılı olarak Tevrat'ta anlatılmıştır. Başkohen gibi kohenlerin de görevleri Tanrı tarafından belirlenmiştir. Sivil hâkim olarak da görev yapan kohenlere bazı yasaklar getirilmiştir. Mesela ölüye yaklaşmalarına izin verilmemiştir. Evlenecekleri kişilerde bazı özelliklerin aranması nedeniyle sıradan biriyle evlenmeleri de yasaklanmıştır. Yahudilikte Tanrı tarafından belirlenen başkohen/kohenler sınıfının görevi Süleyman Mabedi'nin yıkılmasıyla sona ermiştir. Günümüzde ise kohenlere sembolik bazı dinî görevler verilmektedir. Öte yandan Mesih'in gelmesiyle Süleyman Mabedi'nin yeniden inşa edileceğine ve bu özel sınıfın tekrar görev yapacağına inanıldığı için Harun'un şeceresinin muhafazasına hâlâ önem verilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Dinler Tarihi, Yahudilik, Din Adamı Sınıfı, Başkohen, Kohen.

Summary

For the religions to survive, the need for a leader and a guide was required. This essentiality of a guide can be perceived in every religion. In this context, it was the clergy who performed various tasks such as interpreting the sacred texts, announcing the spiritual truths to people, judging according to God's orders and prohibitions, and performing leadership duties in social and political movements.

There was no official clergy in the period of the ancestors known as the first period of Jewish history. In this period, worship was considered as the respect of the ancestors to God and God's affection for the ancestors. Since the conditions of the ancestors were not appropriate, no mass meetings were performed during this period. The period of Moses was different from that of the ancestors. During this period, various worships were established. As from the period of Moses, simple and modest worship of the ancestral period began to have a detailed and comprehensive structure. The innovations that emerged with Moses also led to the emergence of the clergy which was not available in the ancestral period. This clergy class consisted of two groups: cohen and Levites.

In Judaism, the cohen descend from Jacob's third son, Levi. The cohen are a special class chosen by God during the period of Moses, and descending from Aaron and his descendants. Therefore, being cohen is something inherited and it is not possible to become a cohen subsequently. It is firmly recorded by God that this institution should continue in this lineage forever. The cohen institution is seen as a mediator between

Özet

Dinlerin varlıklarını devam ettirebilmeleri lidere ve rehberine ihtiyacı zorunlu kılmıştır. Bütün dinlerde bu ihtiyacı hissetmek mümkündür. Bu bağlamda kutsal metinleri yorumlamanın yanı sıra manevi hakikatleri insanlara duyurmak, Tanrı'nın emir ve yasaklarına göre hüküm vermek, içtimai ve siyasi hareketlerde liderlik yapmak gibi muhtelif görevleri yerine getirenler din adamları olmuştur.

Yahudi tarihinin ilk dönemi olarak bilinen atalar döneminde resmî anlamda din adamı sınıfı bulunmamaktaydı. Bu dönemde ibadet, ataların Tanrı'ya gösterdiği saygı, Tanrı'nın da atalara şefkat göstermesi şeklinde telakki edilmiştir. Ataların içinde bulunduğu şartların uygun olmaması nedeniyle bu dönemde toplu ibadetler de icra edilmemiştir. Musa dönemi ise atalar döneminden farklılık göstermiştir. Bu dönemde çeşitli ibadetler ihdas edilmiştir. Atalar döneminde basit ve sade olan ibadet, Musa'dan itibaren ayrıntılı ve kapsamlı bir şekle bürünmüştür. Musa'yla birlikte ortaya çıkan yenilikler de haliyle atalar döneminde olmayan din adamı sınıfının zuhuruna neden olmuştur. Bu din adamı sınıfı kohenler ve Levililer olmak üzere iki gruptan oluşmuştur.

Yahudilikte din adamı sınıfı olarak kohenlerin soyları Yakup'un üçüncü oğlu Levi'ye dayanmaktadır. Kohenler, Musa döneminde Tanrı tarafından seçilen, Harun ve onun soyundan gelen özel bir sınıftır. Bu nedenle sonradan kohen olunamaz, bu statü ancak doğum ile kazanılır. Bu kurumun sonsuza kadar bu soydan devam etmesi gerektiği Tanrı tarafından kesin ifadelerle kayıt altına alınmıştır. Kohenlik kurumu, Tanrı ile

God and the Jews, as well as representing the unity bond between the two. In this context, the Jews respected the sanctity of the cohen and tried to protect them as much as possible.

The cohen institution consists of two classes: cohen gadol and the cohen. Cohen Gadol was also responsible for the cohen. The tasks of the cohen were related to the Mishkan, a tent sanctuary, which was portable, where the Jews could move to the place where they migrated. It was also related to the worship performed in Mishkan. For example, it was the duty of the cohen to take care of the oil lamps in Mishkan and take the necessary measures to burn them from evening to morning. It was also given to the cohen to perform highly detailed religious services, such as the offering of sacrifices and purification rituals. After the construction of the Temple of Solomon, the tasks of the cohen continued here. The cohen also had duties outside the Temple and worship. It was the duty of the cohen to inform the Jewish people of God's commandments. The cohen, who were also interested in judicial affairs, also served as judges in the courts when appropriate.

The cohen had special religious clothing that they had to wear when performing their religious duties both in Mishkan and in the Temple of Solomon. The cohen were strictly forbidden to wear any other clothing during their service in the Temple. God wanted the holy garments to be worn regardless of summer or winter. He even stated that as long as they were wearing these clothes, the cohen would not die of both moisture and cold. The required qualifications of the clothes were

Yahudiler arasında iletişimi sağlayan aracı kurum olduğu gibi bu ikisi arasındaki birlik bağı temsil eden bir unsur olarak da görülmüştür. Bu bağlamda Yahudiler kohenerin kutsallığına saygı duymuş ve mümkün olduğunca onları korumaya çalışmışlardır.

Kohenlik kurumu başkohen ve kohener olmak üzere iki sınıftan oluşmaktadır. Başkohen aynı zamanda kohenerden de sorumlu kişidir. Kohenerin görevleri Yahudilerin göç ettikleri yere taşıyabildikleri portatif olan çadır mabet diyebileceğimiz Mişkan ve Mişkan'da yerine getirilen ibadetlerle alakalıydı. Mesela Mişkan'daki kandillerin bakımını yapmak ve akşamdan sabaha kadar yanması için gerekli tedbirleri almak kohenerin göreviydi. Kurbanların sunulması ve arınma ritüelleri gibi oldukça ayrıntılı dinî hizmetleri yerine getirme görevi de kohenerlere verilmişti. Kohenerin görevleri Süleyman Mabedi'nin inşasından sonra burada devam etmiştir. Kohenerin Mabet ve ibadetler dışında da görevleri bulunmaktaydı. Yahudi halkını Tanrı'nın buyrukları hakkında bilgilendirmek kohenerin göreviydi. Adli işlerle de ilgilenen kohener, yeri geldiğinde mahkemelerde yargıç olarak da görev yapmışlardı.

Kohenerin gerek Mişkan'da gerekse Süleyman Mabedi'nde dinî vazifelerini yerine getirirken giymeleri zorunlu olan özel dinî kıyafetleri vardı. Mabet'teki görevleri esnasında kohenerin başka bir kıyafet giymesi kesinlikle yasaklanmıştır. Tanrı yaz kış fark etmeksizin kutsal kıyafetlerin giyilmesini istemiştir. Hatta bu kıyafetleri giydikleri sürece kohenerin gerek nem gerekse soğuktan ölmeyeceklerini belirtmiştir. Bu

written in the Torah. By ordering the garments he sanctified should be worn, God wanted the cohen to gain glory and dignity. It was also reported that religious work performed without wearing holy clothing would be considered invalid.

While the oldest of the cohen was selected as the cohen gadol, this made him the most sacred person. Because the cohen gadol was sacred, his sin was accepted as the sin of the Jewish people. Cohen gadol, the head of the cohen, was clearly distinguished from the cohen by both his responsibilities and his dress and the rules he had to follow.

Cohen Gadol, who is said to be sacred, has been the intermediary between God and His servants like the cohen. The main feature that distinguishes cohen gadol from other cohen is that he was the only one who had the privilege of entering the Holy of the Holiness, which could be entered only on the Day of Atonement. To prevent the angels from harming the person entering such a sacred space, it was stated that the cohen gadol should only wear clothes specific to him. According to the belief, no matter how sinless and holy, the cohen gadol would be vulnerable to the attack of the angels if he did not wear one of God's clothes.

The garb of the cohen gadol has a sacred function, which is much more than covering the body. For one day in the year, the cohen gadol enters the holy of Holiness and pleads with God to forgive the sins of the Jewish nation. He must maintain his purity while maintaining such an important religious mission. In this context, the cohen gadol will never forget how important his duty is to represent his entire Jewish people

kıyafetlerin nasıl olması gerektiği Tevrat'ta yazılmıştır. Tanrı, kutsal kıldığı kıyafetlerin giyilmesini emrederek kohenlerin görkem ve saygınlık kazanmasını amaçlamıştır. Ayrıca kutsal kıyafetler giyilmeden yerine getirilen dinî işlerin de geçersiz sayılacağı bildirilmiştir.

Kohenlerin en yaşlısı başkohen seçilirken bu durum onun en kutsal kişi olmasını da beraberinde getirmiştir. Başkohenin kutsal olmasından ötürü onun işlediği günah da Yahudi halkının günahı olarak kabul edilmiştir. Kohenlerin başı kabul edilen başkohen, gerek sorumlulukları ve kıyafeti gerekse uyması gereken kurallar nedeniyle kohenlerden bariz bir şekilde ayrılmıştır.

Kutsal olduğu belirtilen başkohen de kohenler gibi Tanrı ile kullar arasında aracı olmuşlardır. Başkoheni diğer kohenlerden ayıran en büyük özellik, içine sadece Kefaret Günü'nde girilebilen Kutsallar Kutsalı'na girme ayrıcalığına sahip tek kişi olmasıdır. Böylesine kutsal bir mekâna giren kişiye meleklerin zarar vermemesi için başkohenin, sadece ona mahsus kıyafetleri giymesi gerektiği belirtilmiştir. Zira inanışa göre, başkohen ne kadar günahsız ve kutsal olursa olsun Tanrı'nın belirlediği kıyafetlerden birini giymez ise meleklerin saldırısına karşı savunmasız olacaktır.

Başkohenin kıyafeti vücudu örtmenin çok daha ötesinde bir öneme, yani kutsal bir işleve sahiptir. Çünkü başkohen senede bir gün Kutsallar Kutsalı'na girerek, Yahudi milletinin günahlarını bağışlaması için Tanrı'ya yakarıştadır. Böylesine önemli dinî bir görevi eda ederken düşüncelerini de muhafaza edip onun saflığını koruması son derece önemlidir. Bu bağlamda başkohen, görevini yerine getirirken kıyafetine bakarak görevinin ne kadar

in the presence of God by looking at his clothing in the course of his duty.

In addition to being chosen, the kohens who were sanctified by God were ordered to preserve their sanctity and refrain from any act that may harm it. While God pointed out that it is very important to obey his commandments, he warned the kohens who acted otherwise, saying that they would be punished for their sins and even would die. The fact that the kohens behave in a way that was prohibited did not only pollute their holiness but also the sanctity of the Temple of Solomon, and even the sanctity of God himself. Certain regulations have also been introduced for the kohens to preserve their sanctity. For example, it is stipulated that the women to be married to the kohens must have certain qualities. Kohens are forbidden to be near a corpse, even under the same roof. The lack of physical defects is necessary.

The destruction of the Temple of Solomon in 70 CE significantly reduced the power and prestige of the kohens and strengthened the authority of the rabbis. Nevertheless, the Jews recorded the family tree of the kohens and transferred this information from father to son, from generation to generation. Nowadays, the kohens are assigned to carry out some religious practices symbolically. The kohens still carry out their activities as people the Jews respect, because they perform some tasks, albeit symbolically.

önemli olduğunu, Tanrı'nın huzurunda tüm Yahudi halkını temsil ettiğini aklından kesinlikle çıkarmayacaktır.

Seçilmiş olmanın yanı sıra Tanrı'nın kutsal kıldığı kohelerin bu kutsallıklarını muhafaza etmeleri, ona zarar verecek her türlü davranıştan uzak durmaları emredilmiştir. Tanrı, buyruklarına riayet etmenin son derece önemli olduğuna dikkat çekerken aksi davranışta bulunan koheneri, günahlarından ötürü ceza göreceklerini hatta öleceklerini söyleyerek ikaz etmiştir. Zira kohelerin yasaklanan davranışlarda bulunmaları sadece kendi kutsallıklarını değil, aynı zamanda görev yaptıkları Süleyman Mabedi'nin kutsallığını hatta bizzat Tanrı'nın kutsallığını kirletmektedir. Kohelerin kutsallıklarını korumaları için de belli düzenlemeler getirilmiştir. Mesela kohelerin evlenecekleri kadınların belli niteliklere haiz olması şart koşulmuştur. Bu kadının bir cesedin yanında, hatta cesetle aynı çatı altında dahi bulunmaması; bedensel kusurlarının olmaması gerekli görülmüştür.

Süleyman Mabedi'nin M.S. 70 yılında yıkılması, kohelerin gücünü ve prestijini önemli ölçüde azaltırken rabbilerin otoritesini arttırmıştır. Buna rağmen Yahudiler kohelerin soyağacını kayıt altına alarak bu bilgiyi babadan oğula, nesilden nesile aktarmışlardır. Kohenlere günümüzde sembolik olarak bazı dinî uygulamaları yerine getirmeleri için görevler verilmektedir. Sembolik de olsa bazı görevleri yerine getirmelerinden ötürü kohener, Yahudilerin saygı duyduğu kişiler olarak etkinliklerini hâlâ sürdürmektedirler.

Giriş*

Tarihin ilk dönemlerinde insanoğlu pek çok ihtiyacını kendisi karşılamıştır. Ancak ihtiyaçların artması ve hayat standartlarının yükselmesiyle ihtiyaçlarını tek başlarına karşılayamayacak duruma gelen insanlar, toplumların da gelişmesine paralel olarak iş bölümüne gitmek zorunda kalmış ve neticede muhtelif meslekler ortaya çıkmıştır. Bu mesleklerden biri de din hizmetlerinin yerine getirilmesi, din öğretiminin gerçekleştirilmesi gibi alanlarda çalışacak insanlara ihtiyacın olmasıyla kendini göstermiştir. Gerek tanrısıyla gerekse kendi iç ve dış dünyasıyla ilişki içinde olan insanoğlu, bu ilişkinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için ne yapacağını bilmediğinden kendisine yol gösterecek ihtiyaç duymuştur.¹

Öte yandan dinlerin varlıklarını devam ettirebilmeleri de lidere ve rehber ihtiyacı zorunlu kılmıştır. Mahiyetleri itibarıyla birbirinden ayrılırsalar da bütün dinlerde bu ihtiyacı hissetmek mümkündür. Bu bağlamda kutsal metinleri yorumlamanın yanı sıra manevi hakikatleri insanlara duyurmak, Tanrı'nın emir ve yasaklarına göre hüküm vermek, içtimai ve siyasi hareketlerde liderlik yapmak gibi muhtelif görevleri yerine getiren kişiler olmuştur.² Bu tür insanlar ise en genel ifadeyle “din adamı” olarak nitelendirilmiştir.³

* Bu çalışma, 27-29 Ekim 2018 tarihlerinde düzenlenen “İkinci Uluslararası İsrail ve Yahudilik Çalışmaları Konferansı”nda sunulan ve bildiri kitapçığında basılmayan tebliğin geliştirilmiş halidir.

¹ Bayraktar Bayraklı, “Kur’ân-ı Kerim’de Din Adamı Kavramı”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 1 (1994): 147.

² İbrahim Hilmi Karşlı, “Kur’ân’da Yahudi Din Adamlığı -Yahudi Geleneğiyle Mukayeseli Bir Çalışma-”, *Milel ve Nihal* 7/1 (2010): 61, 62.

³ Bayraklı, “Kur’ân-ı Kerim’de Din Adamı Kavramı”, 148. Aslında “din adamı” terimine dair tam bir uzlaşma bulunmamaktadır. İslam dini örneğinden bakıldığında İslam’da din adamı sınıfının olup olmadığı konusunda fikir ayrılıkları bulunduğu görülmektedir. Kanaatimizce bu ayrılık, din adamı terimine yüklenen anlam farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Mesela Hayrettin Karaman, İslam’da din adamı olmadığını, din ile alakalı bazı hizmetleri yerine getiren imam, vaiz gibi kişilere din adamı değil, din görevlisi denilmesi gerektiğini belirtmektedir (Hayrettin Karaman, “Din Adamı”, *Yeni Şafak*, 25 Ağustos 2017). Buna karşın Karaman’ın savunduğu din görevlisi tanımına uygun olarak bu meslek erbabını din adamı olarak nitelendiren Müslüman müellifler de bulunmaktadır (Bekir Topaloğlu, “Din Adamı ve İlim”, *İslâm Medeniyeti* 3/26 (1972): 11; H. Kâmil Yılmaz, “Din Adamı Algısında İdeal Model”, *IV. Din Şurası* 2 (2009): 793). Bu çalışmada ise herhangi bir şekilde dinî

Toplumlarda ortaya çıkan din hizmeti ihtiyacını karşılayacak kişiler, belli konularda ortak özelliklere sahip olmasına karşın, dinlerin özelliğine göre birbirlerinden büyük farklılıklar arz etmektedir.⁴ Yahudiliğin de kendine özgü din adamı anlayışı vardır. Muhtelif görevleri olan Yahudi din adamları kohen, rabbi, haham, hazan, baal keria ve gabay olmak üzere çeşitli sınıflara ayrılmıştır.⁵ Bunların içinde kohenlerin diğerlerine göre çok daha özel nitelikleri ve görevleri bulunmaktadır.

1) Yahudilikte Din Adamı Sınıfının Ortaya Çıkışı ve Kohenler

Yahudi tarihinin ilk dönemi olarak bilinen *atalar döneminde* resmî anlamda din adamı sınıfı bulunmamaktaydı. İbrahim, İshak ve Yakup her ne kadar kurban gibi bazı ibadetleri yerine getirmiş⁶ olsalar da din adamı değillerdi.⁷ Hatta bu peygamberler kurban ibadetinin din adamı niteliğinde belli bir sınıf tarafından icra edilmesi gerektiğine dair talimat da vermemişlerdir.⁸ Aslında atalar döneminde din adamlarına ihtiyaç da duyulmamıştır. Zira bu dönemde ibadetler kurban ve dua şeklinde olup basit ve bireysel nitelikteydi.⁹ Basit bir dua, Tanrı'nın adını hatırlama yeterli görülmüştür. Bu dönemde ibadet, ataların Tanrı'ya gösterdiği saygı, Tanrı'nın da atalara şefkat göstermesi şeklinde telakki edilmiştir. Ataların içinde bulunduğu şartların uygun olmaması nedeniyle bu dönemde toplu ibadetler de icra edilmemiştir.¹⁰

Eski Yahudiliğin ikinci safhasını oluşturan Musa dönemi, atalar döneminden farklılık göstermiştir. Bu dönemde çeşitli ibadetler ihdas edilmiştir. Atalar döneminde basit ve sade olan ibadet, Musa'dan itibaren daha ayrıntılı ve kapsamlı bir şekle bürünmüştür. Süleyman Mabedi'nden

hizmette bulunan kişiler seçilmişliğine, kutsallığına, görev ve sorumluluklarına vb. bakılmaksızın *din adamı* olarak nitelendirilmiştir.

⁴ Bkz. Alparslan Emin Öztürk, *Yahudilik, Hıristiyanlık, Hinduizm ve Budizm'de Din Adamları* (Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2010).

⁵ Bkz. Baki Adam, "Yahudilik", *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. Baki Adam, 2. bs. (Ankara: Grafiker Yayınları, 2015), 95.

⁶ Yaratılış 31:54; 46:1.

⁷ Roland de Vaux, *Ancient Israel: Its Life and Institutions*, çev. John McHugh (Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1997), 345.

⁸ Hamza Üzüm, *Yahudilikte Din Adamları Müessesesi (Tanah Döneminde)* (Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2007), 27.

⁹ Yaratılış 12:8; 26:25.

¹⁰ Adem Özen, *Yahudilikte İbadet* (İstanbul: Ayışığı Kitapları, 2001), 49.

önce tapınak olarak kullanılan Mişkan (Toplanma Çadırı), Ahit Sandığı ve pek çok dinî merasim ile ilgili yenilikler ortaya çıkmış ve neticede toplu ibadete geçilmiştir. Daha önce herhangi bir yerde icra edilebilen kurban ibadeti de Musa'nın düzenlemeleri neticesinde sadece Mişkan'da yerine getirilmiştir. Musa'yla birlikte ortaya çıkan yenilikler de haliyle atalar döneminde olmayan din adamı sınıfının zuhuruna neden olmuştur.¹¹ Bu din adamı sınıfı ise kohenler ve Levililer¹² olmak üzere iki gruptan oluşmuştur.¹³

Kohen kelimesinin Akadça bir kelimedenden geldiğini düşünenler bulunmasına karşın, kökeni hakkında kesin bilgiler bulunmamaktadır. Bununla birlikte, kabul edilen en yaygın görüş kohenin Tanrı'nın huzurunda bir köle gibi ayakta durması gerektiğinden¹⁴ "dik durmak" anlamına gelen "kvn" kökünden geldiği şeklindedir.¹⁵

Yahudiliğin Musa ile birlikte ortaya çıkmasından önce de kohen kelimesi kullanılmıştır. Yusuf'un dönemindeki Mısır'da bu kelimenin kullanıldığına dair Tevrat'ta cümleler bulunmaktadır.¹⁶ Yine Tevrat'tan anlaşıldığına göre kohen kelimesi diğer tanrılara hizmet eden din adamları için de kullanılmıştır.¹⁷

¹¹ A. H. Friedlander, "Judaism", *A Dictionary of Comparative Religion*, ed. S. G. F. Brandon (Londra, 1970), 378; Özen, *Yahudilikte İbadet*, 56, 57; Salime Leyla Gürkan, *Anahatlarıyla Yahudilik*, 2. bs. (İstanbul: İsam, 2016), 175; Emil G. Hirsch, "Sacrifice", *The Jewish Encyclopedia* (New York-Londra: Funk and Wagnalls Company, 1905), 10: 615.

¹² Araştırma konusunun dışında olan Levililerin asıl vazifesi dinî işlerde kohenlere yardımcı olmaktır (Bkz. Sayılar 3, 4 ve 8. bablar). Ayrıca bkz. Louis Isaac Rabinowitz, "Levites in the Halakhah", *Encyclopaedia Judaica*, ed. Fred Skolnik & Michael Berenbaum (Detroit: Macmillan Reference, 2007), 12: 733.

¹³ Gürkan, *Anahatlarıyla Yahudilik*, 178. Yahudi din adamı olarak bilinen hahamlar ise Süleyman Mabedi'nin M.S. 70 yılında yıkılmasından sonra ortaya çıkmıştır. Hahamlar, kohenler gibi Tanrı ile kul arasında aracı değillerdir. Onları Yahudiliğin öğretmenleri olarak nitelendirmek daha uygun olur. Sinagoglarda vaaz ederek Yahudileri irşat etmek en önemli görevleridir. Dinî meselelerin halledilmesi hususunda en büyük makam olarak da görev yapan hahamlar, aynı zamanda sinagog idarecisidirler. Ayrıca evlilik, cenaze ve sünnet gibi ritüelleri yönetmektedir. Başka bir ifadeyle hahamlar eğitimin yanı sıra içtimai ve dinî hizmetleri yerine getiren sıradan Yahudi din adamlarıdır (Özen, *Yahudilikte İbadet*, 142).

¹⁴ Bkz. Tesniye 10:18; 17:12.

¹⁵ de Vaux, *Ancient Israel*, 346.

¹⁶ Yaratılış 41:45; 47:22. Bu çalışmada kaynak eser olarak kullanılan Kutsal Kitap'ta kohen kelimesi "kahin" şeklinde tercüme edilmiştir.

¹⁷ II. Krallar 10:19; I. Samuel 5:5, 6:2.

Yahudilikte din adamı sınıfı olarak kohanler,¹⁸ soyları Yakup'un üçüncü oğlu Levi'ye dayanmakla birlikte Musa döneminde Tanrı tarafından seçilen, Harun ve onun soyundan gelen özel bir sınıftır.¹⁹ Bu nedenle sonradan kohan olunamaz, bu statü ancak doğum ile kazanılır.²⁰ "Yahudiliğin manevi aristokrasi" olarak da görülen kohanlerin²¹ Harun'un soyundan gelecek olması ise kesinlikle değiştirilemez. Bu kurumun sonsuza kadar bu soydan devam etmesi gerektiği Tanrı tarafından kesin ifadelerle kayıt altına alınmıştır.²² Nitekim için ciddiyetinin bilincinde olan Yahudiler, Babil sürgününden sonra kohan sınıfından olduğunu ileri sürenlerden iddialarını destekleyecek yazılı belge istemişlerdir. Bu talebi yerine getiremeyenler kohanlık vazifesinden uzak tutulmuştur.²³ Bununla birlikte, Yahudi tarihinin bazı dönemlerinde kohanlerin şeceresinde büyük karışıklık olduğuna da dikkat çekilmiştir.²⁴

Tanrı, tarih içinde kimi kohanlerin günahlarından ve "iğrenç uygulamaların"dan ötürü onlara çok öfkelenmiş²⁵ de dinî işlerin sorumluluğunu yine de kohanlere vermiştir.²⁶ Kimi Yahudi düşünürlere

¹⁸ Bu çalışmada "kohanler" ifadesi, zaman zaman başkohani kastedecek şekilde de kullanılmıştır. Kohanler, Yahudilikte din hizmetlerinde görevli olan ancak kutsal kabul edilmeyen Levililer ile aynı atayı paylaşmaktadırlar. Bu bağlamda her kohan Levi iken her Levi kohan değildir (Baruch A. Levine, "Levites", *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (Detroit: Macmillan Reference, 2005), 8: 5423).

¹⁹ Çıkış 28:1; 29:44; Sayılar 18:7. Harun'un dört oğlu vardı. Nadav ve Avihi Tanrı'nın huzurunda kurallara uymadıkları için ölmüşlerdir. Bu nedenle kohanlık kurumu Harun'un diğer oğulları İtamar ve Elazar ile devam etmiştir (Sayılar 3:1-4; Levililer 10:12). Tanrı'nın Elazar ile yaptığı antlaşma doğrultusunda kohanlık onun soyuyla kalıcı hale gelmiştir (Sayılar 25:12-13).

²⁰ H. Hirschfeld, "Priest, Priesthood (Jewish)", *Encyclopedia of Religion and Ethics*, ed. James Hastings (New York: Charles Scribner's Sons, 1919), 10: 322.

²¹ Joseph Telushkin, *Jewish Literacy: The Most Important Things to Know About the Jewish Religion, Its People, and Its History* (New York: William Morrow, t.y.), 655.

²² Çıkış 29:9. Bu emre rağmen bazı dönemlerde kohanlerin yapmaları gereken birtakım işler başkalarına verilmiştir (Hezekiel 44:8-9); Yusuf Besalel, "Koen Gadol", *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001), 2: 337.

²³ Ezra 2:62; Nehemya 7:64.

²⁴ Kürşat Demirci & Tolga Savaş Altınal, "Erken Dönem İsrailoğulları Tarihinde Rahipliğin Gelişim Sürecine Alternatif Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52/2 (2017): 36.

²⁵ Bkz. Yeremya 20:1-6.

²⁶ Hezekiel 44:13-14.

göre de kohenlik kurumu babadan oğula geçerek günümüze kadar ulaşmıştır.²⁷ Yahudilerde dinî kimlik kimliği anneye, “kabile kimliği” ise babaya dayanır. Bu nedenle, babası kohen olan biri, kohendir, yani kohenlik babadan gelen bir statüdür.²⁸

Kohenlik kurumu, kutsal olan Tanrı ile günahkâr Yahudi milleti arasında iletişimi sağlayan aracı kurum ve bu ikisi arasındaki birlik bağı temsil eden unsur olarak kabul görmüştür.²⁹ Zira kohenler, önemli dinî vazifeleri yerine getirmeleri için Tanrı tarafından seçilmiştir.³⁰ Kohenlere verilen ve Tanrı'nın bir armağan³¹ olarak nitelendirdiği bu “ayrıcılık” onları dinî açıdan yüksek ve değerli yapmış,³² başka bir ifadeyle kutsal kılmıştır.³³ Yahudiler de kohenlerin kutsallığına saygı duymuş ve mümkün olduğunca onları korumaya çalışmışlardır. Mesela Tevrat'ta anlatılanlara göre Süleyman, ölümü hak ettiğini düşündüğü Aviyatar'ı (Abiatar)³⁴ öldürmekten vazgeçerek sadece kohenlik vazifesinden azletmiştir.³⁵ Yine Saul, askerlerine bir sebepten ötürü kohenlerin öldürülmesini emretmiş ancak askerler bu emri yerine getirmemişlerdir.³⁶

Sahip oldukları önemden ötürü diğer Yahudilerden ayrılan kohenler Musa'nın, Tanrı'nın emrettiği ritüelleri yerine getirip kardeşi Harun'u ve oğullarını kutsamasının ardından göreve başlamışlardır.³⁷ Kendi

²⁷ Yusuf Besalel, “Koanim (Koenler)”, *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001), 2: 333.

²⁸ Telushkin, *Jewish Literacy*, 655.

²⁹ W. G. Moorehead, *Studies in the Mosaic Institutions* (New York, Chicago, Toronto: Fleming H. Revell Company, 1895), 91.

³⁰ Suzan Alalu v.dğr., *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, 3. bs. (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2018), 140. Babil sürgünü dönüşünden sonra kohenler, dinî görevlerinin yanında, tanrısal bir görev olmasa da devlet başkanı olarak da görev yapmışlardır (Abraham Geiger, *Judaism and Its History*, çev. Charles Newburgh (New York: The Bloch Publishing Co., 1911), 68).

³¹ Sayılar 18:7.

³² Besalel, “Koanim (Koenler)”, 2: 332.

³³ Çıkış 29:1; Levililer 21:6, 8; 22:9; Menahem Haran v.dğr., “Priests and Priesthood”, *Encyclopedia Judaica*, ed. Fred Skolnik, 2. bs. (Detroit: Thomson Gale, 2007), 16: 520.

³⁴ Tevrat'taki ifadelerde Aviyatar'ın kohen olduğu belirtilmesine karşın onun aslında başkohen olduğu nakledilmektedir (Richard Elliott Friedman, *Kitabı Mukaddes'i Kim Yazdı?*, çev. Muhammet Tarakçı (İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2005), 61, 100).

³⁵ I. Krallar 2:26-27.

³⁶ I. Samuel 22:17.

³⁷ Çıkış 29:1-35; Levililer 8. ve 9. bablar.

aralarında belli seviyeler olmakla birlikte kohenklik kurumu, aslında başkohen ve kohenkler olmak üzere iki sınıftan oluşmaktadır. Başkohen aynı zamanda kohenklerden de sorumlu kişidir.³⁸ Süleyman Mabedi yıkılana kadar her zaman bir başkohen bulunurken³⁹ kohenklerin sayısı birden fazla olmuştur. Yahudi tarihindeki ilk başkohenin de Harun olduğu belirtilmiştir. Kutsal olmaları hasebiyle gerek başkohenin gerekse kohenklerin kendilerine özel görevlerinin ve kıyafetlerinin yanı sıra uymaları gereken kurallar da Tanrı tarafından belirlenmiştir.

2) Modern Dönemde Kohenkler

Süleyman Mabedi'nin M.S. 70 yılında yıkılması, kohenklerin gücünü ve prestijini önemli ölçüde azaltırken rabbilerin otoritesini artırmıştır. Buna rağmen Yahudiler kohenklerin soyağacını kayıt altına alarak bu bilgiyi babadan oğula, nesilden nesile aktarmışlardır. Nitekim kohenk olduğunu iddia eden Yahudiler üzerinde yapılan DNA test sonuçlarının bu iddiaların doğru olduğunu gösterdiği belirtilmiştir.⁴⁰

Eski önemleri kalmasa da tarihin belli dönemlerinde kimi kohenklerin Yahudiliği öğretmek için başka memleketlere görevlendirildikleri de olmuştur.⁴¹ Günümüzde ise kohenkler sembolik olarak bazı dinî uygulamaları yerine getirmeleri için görevler verilmektedir.⁴² Yahudi bayramları, kutsal günleri, uygulamaları ve bazı ibadetlerin yerine getirilmesinde kohenkler ihtiyacı duyulmaktadır. Mesela sinagoglarda *Sefer Tora* okunmaya başladığında haftanın peraşasının ilk bölümü yüksek sesle kohenkın gözetiminde okunmaktadır. Ailenin ilk erkek çocuğunun Tanrı'ya adanması mahiyetinde olan *Pidyon Ha-Ben* uygulamasında da kohenklerin sorumlulukları bulunmaktadır.⁴³

³⁸ James C. Vanderkam, *An Introduction to Early Judaism* (Michigan, Cambridge: William B. Eerdmans Publishing Company, 2001), 176.

³⁹ Her dönemde bir başkohenin olması icap etmesine karşın Davut, siyasi amaçlar güderek aynı anda iki tane başkohen görevlendirmiştir (Friedman, *Kitabı Mukaddes'i Kim Yazdı?*, 55, 56).

⁴⁰ Sara E. Karesh & Mitchell M. Hurvitz, "Kohanim", *Encyclopedia of Judaism* (New York: Facts On File, 2005), 277. Ayrıca bkz. Rabbi Yaakov Kleiman, "The Kohanim - DNA Connection", *Aishcom*, erişim: 15.11.2019, <https://www.aish.com/ci/sam/48936742.html>.

⁴¹ Nuh Arslantaş, *İslam Toplumunda Yahudiler* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2008), 154.

⁴² Adam, "Yahudilik", 95.

⁴³ Alalu v.dğr., *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, 143.

Kohenlerin gerek Mabet döneminde gerekse Mabet'in yıkılmasından günümüze kadar yerine getirdikleri ve Tevrat'ta temas edilen⁴⁴ bir uygulama ise "Kohen Kutsaması"dır. Mabet döneminde sabah ve akşam olmak üzere günde iki defa okunan kutsama, sonraki dönemlerde sinagoglarda da yerine getirilmeye başlanmıştır. Günümüzde hayatın getirdiği zorluklar nedeniyle diasporada kutsama şabat ve bayram günlerinde okunmaktadır. Sinagoglarda yüksek ses ile okunan kutsama esnasında cemaatin, kohenlere döndükleri ve dikkatin dağılması için bir saygı ve tevazu ifadesi olarak gözlerini yere indirdikleri anlatılmaktadır. Kutsal kabul edilen kohenlerin belli şartları taşımadıkları takdirde kohen kutsamasından uzak durmaları gerekmektedir. Mesela bir kohen, sadece kohenlere yasak olan bir evlilik yapmışsa, ölü ile yakın temasta bulunmuşsa, anne ya da babasının yasını tutuyorsa, adam öldürmüşse, dikkat çeken fiziksel bir özrü varsa yahut sarhoşsa kutsamaya katılamaz. Bu kohenin sinagog dışına çıkartılması gerekmektedir.⁴⁵

Kohenlerin yemeklerden sonra yapılan şükür duası Birkat Amazon' u okuma ayrıcalığına sahip olduğu hükmü şu anda büyük ölçüde göz ardı edilmekle birlikte bu geleneğin devam ettiği bazı yerlerde duayı yapacak kişi, eğer orada bir kohen varsa "kohenin izni ile" diyerek duayı yapmaktadır.⁴⁶

Sembolik de olsa bazı görevleri yerine getirmelerinden ötürü kohenler, Yahudilerin saygı duyduğu kimseler olarak etkinliklerini hâlâ sürdürmektedirler.⁴⁷ Kohenlere özgü bütün haklar, ayrıcalıklar ve yasaklar günümüzde Ortodoks Yahudiler arasında geçerlidir. Reformist Yahudiliğe göre bu kuralların hiçbiri geçerli değildir.⁴⁸

Yahudi halkının kohenlere verdikleri önem, pek çok Yahudinin soyadının kohen olmasından da anlaşılmaktadır. Ancak bu durum, soyadı kohen olan her Yahudinin Harun'un soyundan geldiği anlamına gelmediği gibi soyadı kohen olmayan Yahudilerin gerçekten de kohen olmadığı anlamına gelmemektedir.⁴⁹

⁴⁴ Sayılar 6:22-27.

⁴⁵ Yusuf Besalel, "Koanim Kutsaması", *Yahudilik Ansiklopedisi* (Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001), 2: 335, 336.

⁴⁶ Haran v.dğr., "Priests and Priesthood", 16: 525.

⁴⁷ Nuh Arslantaş, *Hız. Muhammed Döneminde Yahudiler*, ed. Mustafa Çağrı (İstanbul: Kuramer, 2016), 286.

⁴⁸ Haran v.dğr., "Priests and Priesthood", 16: 525-526.

⁴⁹ Karesh & Hurvitz, "Kohanim", 277.

3) Kohenlerin Görevleri ve Kıyafetleri

Kutsal olmalarının gereği olarak kohanlerin Tanrı tarafından kendilerine verilen özel görevleri ve yine Tanrı tarafından belirlenen özel kıyafetleri bulunmaktadır. Bu görevlerin ve kıyafetlerin detayları Tevrat'ta açıkça belirtilmiştir.

3.a) Kohenlerin Görevleri

Tanrı ile kullar arasında aracı kabul edilen kohanler,⁵⁰ Yahudi ibadetlerinin uygun bir şekilde yerine getirilmesinden sorumlu tutulan kutsal kişilerdi.⁵¹ Kendilerini diğer Yahudilerden ayıran birtakım kesin görevleri ve mecburiyetleri vardı.⁵² Kohenlerin üzerlerine aldıkları görevler de babadan oğula geçiyordu.⁵³

Kohanlerin asıl görevleri Yahudilerin göç ettikleri yere taşınabilmesi için portatif olarak imal edilen ve bir bakıma çadır mabet diyebileceğimiz Mişkan ve burada yerine getirilen ibadetlerle ilgiliydi.⁵⁴ Mişkan'daki kandillerin bakımını yapmak⁵⁵ ve akşamdan sabaha kadar yanması için gerekli tedbirleri almak kohanlerin göreviydi.⁵⁶ Kurbanların sunulması ve arınma ritüelleri gibi oldukça ayrıntılı dinî hizmetleri yerine getirme görevi de kohanlere verilmiştir.⁵⁷ Mesela kohanler Tanrı'ya takdim edilmek için getirilen hayvanın kanını Mişkan'daki sunağın her yanına dökerlerdi. Yine belli işlemlerden sonra kurban edilen hayvanı, yakılması için sunağın üstüne koyarlardı.⁵⁸ Tevrat'ta kohanlerin yakmalık sunu ile ilgili yerine getirmeleri gereken aşağıdaki işler onların sorumlulukları hakkında genel bir fikir vermektedir:

“Yakmalık sunu bütün gece, sabaha kadar sunaktaki ateşin üzerinde kalacak. Sunağın üzerindeki ateş sönmeyecek. Kâhin [kohan] keten

⁵⁰ “Kâhin [Kohen] RAB'bin huzurunda onun günahını bağışlatacak; işlediği suç ne olursa olsun kişi bağışlanacak” (Levililer 6:7). Ayrıca bkz. Levililer 4:20, 26, 31, 35.

⁵¹ George Alexander Kohut (ed.), *Israel's Faith* (New York: Bloch Publishing Co., 1905), 70.

⁵² Besalel, “Koanim (Koenler)”, 2: 333.

⁵³ Friedman, *Kitabı Mukaddes'i Kim Yazdı?*, 50.

⁵⁴ Bkz. Levililer 6-7; Sayılar 18:1-7.

⁵⁵ Çıkış 30:7.

⁵⁶ Çıkış 27:21.

⁵⁷ Adam, “Yahudilik”, 95.

⁵⁸ Levililer 1:1-17.

giysisini, donunu giyecek. Sunağın üzerindeki yakmalık sunudan kalan külü toplayıp sunağın yanına koyacak. Giysilerini değiştirdikten sonra külü ordugahın dışında temiz bir yere götürecektir. Sunağın üzerindeki ateş sürekli yanacak, hiç sönmeyecek. Kâhin [kohen] her sabah ateşe odun atacak, yakmalık sununun parçalarını odunların üzerine dizecek, onun üzerinde de esenlik sunularının yağın yakacak. Sunağın üzerindeki ateş sürekli yanacak, hiç sönmeyecek.”⁵⁹

İbadet amacıyla yerine getirilen bu tür işlemlerin kohenler dışında başka biri tarafından yapılmasına kesinlikle izin verilmemiştir. Hatta Mabet'teki kutsal yerlere kohenler dışında girenlerin öldürülmesine hükmedilmiştir.⁶⁰

Kudüs'ün fethi ve Süleyman Mabedi'nin inşa edilmesinden sonra kohenler, kendilerine verilen tanrısal görevleri burada yerine getirmeye başlamışlardır.⁶¹ Kohenler, zamanla sayılarının fazla olmasından dolayı her biri altı kohen ailesinden oluşan 24 gruba ayrılmıştır. Her hafta bir grubun nöbetçi olarak Mabet'te görevlendirilmesi yönünde bir düzenleme yapılmıştır.⁶² Öte yandan Mabet'e ilişkin ibadet ve uygulamalar son derece mühim olduğundan kohenler, en zor şartlar altında dahi görevlerinin başında olmuşlar, hatta Süleyman Mabedi'nin Romalılar tarafından saldırıya maruz kaldığı, pek çok kohenin öldürüldüğü bir dönemde dahi görevlerini yerine getirmek için canla başla çalışmışlardır.⁶³

Kohenlerin Mabet ve ibadetler dışında da görevleri bulunmaktaydı. Yahudi halkını Tanrı'nın buyrukları hakkında bilgilendirmek kohenlerin göreviydi.⁶⁴ Kutsal ile kutsal olmayanı, kirli ile temizini birbirinden ayırt etmek gibi sorumlulukları vardı.⁶⁵ Mesela kohenler hasta birinin hastalık belirtilerine bakarak onu kirli yahut temiz ilan ederlerdi.⁶⁶ Hatta küflü

⁵⁹ Levililer 6:8-13.

⁶⁰ Sayılar 18:7.

⁶¹ Karesh & Hurvitz, “Kohanim”, 277.

⁶² Charles Guignebert, *The Jewish World in the Time of Jesus*, çev. S. H Hooke (Londra, New York: Routledge, 1996), 59; Adam, “Yahudilik”, 95. Ayrıca bkz. I. Tarihler 24:1-19.

⁶³ Lester L. Grabbe, *An Introduction to Second Temple Judaism* (New York: T & T Clark, 2010), 20.

⁶⁴ Bkz. Baruch A. Levine, “Priesthood: Jewish Priesthood”, *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (Detroit: Macmillan Reference, 2005), 11: 7400.

⁶⁵ Levililer 10:10-11.

⁶⁶ Levililer 13:1-46.

eşyalar hakkında da Tevrat'ın buyrukları doğrultusunda hareket ederek eşyanın yıkanması, yırtılması yahut yakılması şeklinde hüküm verirlerdi.⁶⁷

Adli işlerle de ilgilenen kohanler, yeri geldiğinde mahkemelerde yargıç olarak görev yapmışlardır. Bu konuda kohanler, davalara bakarken Tanrı'nın ilkelerine göre hüküm vermeleri yönünde uyarılmışlardır.⁶⁸ Kohanler aynı zamanda Sanhedrin'de de görev yapmışlardır. Bu görevleri esnasında verdikleri kararlara uyulması hususunda da Tanrı, Yahudilerin gerekli özeni göstermelerini emretmiştir.⁶⁹ Öte yandan başkohanlerin Sanhedrin başkanlığı yaptığı nakledilmiştir. Nitekim Herod ve (Hz.) İsa gibi meşhur isimleri de yargılayan Sanhedrin'in başında bir başkohenin olduğu bildirilmiştir.⁷⁰

Mal mülk sahibi olmaları yasaklanan⁷¹ kohanlerin, kendilerini tanrısal hizmetlere adadıklarından⁷² geçimlerini temin etmeleri mümkün değildi. Tevrat, kohanlerin başka işle uğraşmamaları için toprak sahibi olmalarını da yasaklamıştır.⁷³ Dolayısıyla bu din adamı sınıfının geçimini Tanrı belirlemiştir. Tanrı, Yahudi halkına sorumluluk yükleyerek her bir Yahudiye sahip olduğu ürünün belli bir oranını bağış olarak kohanelere vermesini emretmiştir. Buna ilaveten kurban etlerinin bir bölümü, Mabet'e takdime olarak getirilen yiyecekler, ilk kırılan yün, hayvanların ilk doğanları gibi bazı ürünler de kohanelere tahsis edilmiştir.⁷⁴

3.b) Kohanlerin Kıyafetleri

Kohanlerin gerek Mişkan'da gerekse Süleyman Mabedi'nde dinî vazifelerini yerine getirirken giymeleri zorunlu olan özel dinî kıyafetleri vardı.⁷⁵ Bu kıyafetlerin nasıl olması gerektiği Tanrı tarafından

⁶⁷ Levililer 13:47-59.

⁶⁸ Hezekiel 44:24.

⁶⁹ Hugo Mantel, "Sanhedrin", *Encyclopedia Judaica*, ed. Fred Skolnik (Detroit: Michael Berenbaum, Thomson Gale, 2007), 18: 23; Tesniye 17:9-10.

⁷⁰ Vanderkam, *An Introduction to Early Judaism*, 180.

⁷¹ Sayılar 18:1-2.

⁷² Tesniye 18:5.

⁷³ Sayılar 18:20.

⁷⁴ Besalel, "Koanim (Kohanler)", 2: 333. Ayrıca bkz. Levililer 1:10; 6:16; 7:6-10; 7:28-38; Sayılar 18:8-19; Tesniye 18:3-4; de Vaux, *Ancient Israel*, 379-382. Mabet'in ayakta olmamasından ötürü kohanelere verilmesi gereken ürünler verilmemektedir. Gerek Mabet'in yıkılmasından sonra gerekse günümüzde kohanelere yardım amacıyla bir şeyler takdim edilmektedir (Arslantaş, *İslam Toplumunda Yahudiler*, 336).

⁷⁵ Levililer 6:10.

belirlenmiştir. Tanrı, kutsal kıldığı⁷⁶ kıyafetlerin giyilmesini emrederek kohenlerin görkem ve saygınlık kazanmasını amaçlamıştır.⁷⁷ Ayrıca kutsal kıyafetler giyilmeden yerine getirilen dinî işlerin de geçersiz sayılacağı bildirilmiştir.⁷⁸

Mabet'teki görevleri esnasında kohenlerin başka bir kıyafet giymesi kesinlikle yasaklanmıştır. Tanrı yaz kış fark etmeksizin kutsal kıyafetlerin giyilmesini istemiştir. Hatta bu kıyafetleri giydikleri sürece kohenlerin gerek nem gerekse soğuktan ölmeyeceklerini belirtmiştir.⁷⁹ Kutsal kıyafetleri ile birlikte Tanrı'nın huzurunda tek bir bütün olduğuna inanıldığından kohenlerin, vücutları ile kıyafetleri arasına bandaj gibi herhangi bir nesneyi dahi sokmalarına izin verilmemiştir. Her zaman çıplak ayakla dolaşmak zorunda oldukları bildirilmiştir. Öte yandan Mabet içinde dinî vazifelerin yerine getirilmesi esnasında giyileceğinden kutsal kıyafetlerin Yahudi halkına ait malzemelerden yapılması, Yahudi olan herkesin bunların yapımına katkıda bulunması emredilmiştir.⁸⁰ Mabet dışına çıkartılması yasak olan kutsal kıyafetler, giyilmediklerinde özel odalarda muhafaza edilmiştir. Mabet dışına çıkacak kohenlerin ise başka kıyafetler giymeleri emredilmiştir.⁸¹

Pek çok Yahudi düşünür kohenlerin kutsal kıyafetlerindeki sembolizm ile ilgili uzun yazılar kaleme almıştır.⁸² Kutsal kıyafetlerin, kohenleri Yahudi halkından ayıran sembolik bir özelliğe sahip olduğu bildirilmiştir. Nitekim bu kıyafetleri gören Yahudilerden, Harun ve soyunun manevi açıdan yüksek bir seviyede olduklarını ve Mabet'te dinî hizmetlerin yerine getirilmesi için bu soyun seçilmesinin sebebini idrak etmeleri beklenmiştir.⁸³

⁷⁶ Levililer 16:4.

⁷⁷ Çıkış 28:2, 40.

⁷⁸ Yitshak Haleva v.dğr. (ed.), *Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla Tora ve Aftara 2. Kitap: Şemot*, çev. Moşe Farsi, 2. bs. (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2004), 345 (Bundan sonra Tora-Şemot şeklinde kısaltılacaktır).

⁷⁹ Tora-Şemot, 368.

⁸⁰ Tora-Şemot, 345.

⁸¹ Levililer 6:11; Hezekiel 42:14; 44:19.

⁸² Mesela kohenlerin işlerinin kutsal doğasına uygun kıyafetler giymeleri bütün Yahudilere, Tanrı'ya ibadet ederken kıyafetlerine dikkat etmelerini ve her zaman Tanrı'nın huzurunda bulduklarından ona saygıyla yaklaşmaları gerektiğini hatırlatmaktadır (Tora-Şemot, 345).

⁸³ Tora-Şemot, 345.

Tanrı'nın, isimlerini özellikle belirttiği sanatkâr kişilerce dikilmesi emredilen⁸⁴ kohanlerin kutsal kıyafetleri dört parçadan oluşmaktadır. Yünden yapılması kesinlikle yasaklanan, ketenden imal edilmiş olması gerektiği vurgulanan kutsal kıyafetler⁸⁵ don, mintan, kuşak ve sarıktan ibarettir.⁸⁶

a) Don: Tevrat'ın ifadelerine göre uzunluğu belden uyluk kemiğine kadar olup ketenden imal edilen ince bir kıyafettir.⁸⁷ Bunu bir nevi paçalı don olarak düşünmek de mümkündür. Bu kıyafetin kalbe yakın bir yerden başlayıp dize inecek kadar uzun olması gerektiğini düşünenler de vardır. Donun diz hizasında bağlanabilmesi için ipleri olduğu belirtilmektedir.⁸⁸ Kohenlerin, edep yerlerini örtmek için giymeleri gereken bu kıyafet⁸⁹ diğer kutsal kıyafetlerden farklı olarak “onur ve görkem” için değil, sadece mahrem yerlerin örtülmesi içindir.⁹⁰ Zaten üzerine mintan giyileceğinden donun dışarıdan görünmesi mümkün değildir. Ancak bu durum donun kutsal olmadığı anlamına gelmemektedir. Zira donun Mabet'te suç işleyen kohanlerin, günahlarından ötürü ölmelerine engel teşkil ettiğine inanılmaktadır.⁹¹

b) Mintan: Bu kıyafete Tevrat'ta “İnce ketenden işlemeli bir mintan doku”⁹² cümlesiyle işaret edilmektedir. Buradaki işleme, kabartma ve gömme desenlerden oluşan bir örgü şeklindedir. Desen hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Kimilerine göre yan yana dizilmiş baklava şeklindeki küçük gözlerden oluşurken kimilerine göre de bal peteği şeklinde altıgen bir yapıdır. Mintan'ın dokunmasının ardından gövdeye dikilen uzun kolları da olduğu nakledilmektedir.⁹³ Doğrudan tenin üzerine giyilen mintan, uzun bir gömlek şeklinde de tarif edilmektedir.⁹⁴ İkinci Mabet

⁸⁴ Çıkış 31:2, 3 ve 10.

⁸⁵ Hezekiel 44:17-18.

⁸⁶ Levililer 16:4.

⁸⁷ Çıkış 28:42; 39:27-29.

⁸⁸ Tora-Şemot, 369.

⁸⁹ Çıkış 28:42; 39:27-29.

⁹⁰ Tora-Şemot, 345. Yahudi din adamları, Çıkış 28:4'te kutsal kıyafetler zikredilirken dondan bahsedilmemesinden yola çıkarak böyle bir sonuca varmışlardır.

⁹¹ Çıkış 28:43.

⁹² Çıkış 28:39.

⁹³ Tora-Şemot, 367.

⁹⁴ Tora-Şemot, 345.

döneminde kohenlerin giydikleri mintanın ayak bileklerine, kollarının ise avuç içine kadar uzun olduğu nakledilmektedir.⁹⁵

c) Kuşak: Yaklaşık 6 cm eninde, 15 metre uzunluğunda olan kuşak, farklı görüşler olmasına karşın⁹⁶ renkli yün ve ketenden mamul bir giysidir. Burada dikkat çeken husus, Yahudi hukukuna göre yünle ketenden dokunmuş karışık kumaş yasak iken⁹⁷ bir istisna olarak kohenlerin kıyafetinde bu yasağa riayet edilmemiştir. Ancak konunun hassasiyetinden ötürü dinî vazifesini eda eden kohenlerin kuşaklarını hemen çıkarmaları zorunlu tutulmuştur.⁹⁸

d) Sarık: Kohenlerin kafalarına çepeçevre sardıkları keten bir kumaştır. Sarıldıktan sonra çözülmemesi için sarık dikilir, dikişin görünmemesi için de kaliteli keten bir kumaş parçasıyla gizlenirdi. Bu sarığın basit bir koni şeklinde şapka olduğunu düşünen Yahudi müellifler de bulunmaktadır.⁹⁹

4) Başkohen'in Görevleri ve Kıyafetleri

Kohenlerde olduğu gibi başkohenin de kendine özgü bazı görevleri bulunmaktadır. Bunlar, Tevrat'ın ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Tanrı tarafından başkohene verilmiştir. Bu görevlerin yanı sıra yine kutsallıklarından ötürü başkohenin, kohenlerden ayrılan özel kıyafetleri de bulunmaktadır.

4.a) Başkohen'in Görevleri

Daha öncede belirtildiği gibi kohenlik kurumu kohenler ve başkohen olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kohenlerin en yaşlısı başkohen seçilirken bu durum onun en kutsal kişi olmasını da beraberinde getirmiştir.¹⁰⁰ Başkohenin kutsal olmasından ötürü onun işlediği günah da Yahudi halkının günahı olarak kabul edilmiştir.¹⁰¹ I. Mabet döneminde 18, II. Mabet döneminde ise 60 başkohen görev yapmıştır. Kohenlerin başı kabul edilen

⁹⁵ Üzüm, *Yahudilikte Din Adamları Müessesesi (Tanah Döneminde)*, 55.

⁹⁶ Tora-Şemot, 366.

⁹⁷ Tesniye 22:11. Ayrıca bkz. Levililer 19:19.

⁹⁸ Tora-Şemot, 367.

⁹⁹ a.yer.

¹⁰⁰ Gürkan, *Anahatlarıyla Yahudilik*, 178.

¹⁰¹ Emil G. Hirsch, "High Priest", *Jewish Encyclopedia* (New York, Londra: Funk and Wagnalls Company, 1904), 6: 390.

başkohen, gerek sorumlulukları ve kıyafeti gerekse uyması gereken kurallar nedeniyle kohenlerden bariz bir şekilde ayrılmıştır.¹⁰²

Kutsal olduğu belirtilen¹⁰³ başkohen de kohenler gibi Tanrı ile kullar arasında aracı olmuşlardır. Mesela Mabet döneminde bir kral yahut mahkeme başkanı, savaşa girip girmemek gibi hayati bir meselede yahut içtimai önemi haiz bir konuda Tanrı'dan bilgi almak istediğinde başkohene giderdi. Başkohen ise kendisine soru yöneltilirken Tanrısal Varlığa yüzünü döner ve *göğüslüğün* üzerinde yazılı olan harflerin ışıldamasıyla, Tanrı'dan geldiğine inanılan cevabı ilgili kişiye bildirirdi.¹⁰⁴

Başkoheni diğer kohenlerden ayıran en büyük özellik, içine senede sadece bir gün, yani Kefaret Günü'nde (Yom Kipur) girilebilen, Mabet'in en kutsal yeri kabul edilen ve Tanrı'nın Varlığı'nın içinde olduğuna inanılan¹⁰⁵ Kutsallar Kutsalı'na girme ayrıcalığına sahip tek kişi olmasıdır.¹⁰⁶ Aslında bu ayrıcalık başkohene yüklenen büyük bir sorumluluğun neticesidir. Zira başkohenin en büyük ve en önemli görevi Kefaret Günü'nde¹⁰⁷ ortaya çıkardı. Bu günde başkohen hem kendisinin hem de tüm Yahudi halkının günahlarının bağışlanması için Kutsallar Kutsalı'na girer, Tanrı'nın huzuruna çıkar ve ondan bağışlanma dilerdi.¹⁰⁸

4.b) Başkohen'in Kıyafetleri

Yahudi inancına göre dünyadaki en kutsal yer Süleyman Mabedi'nde bulunan, Tanrı'nın Kutsal Varlığı'nın yer aldığına inanılan Kutsallar Kutsalı'dır. Böylesine kutsal bir mekâna giren kişiye meleklerin zarar vermemesi için başkohenin, sadece ona mahsus kıyafetleri giymesi gerektiği belirtilmiştir. Zira inanışa göre, başkohen ne kadar günahsız ve kutsal olursa olsun Tanrı'nın belirlediği kıyafetlerden birini giymez ise meleklerin saldırısına karşı savunmasız olacaktır.¹⁰⁹

¹⁰² Besalel, "Koen Gadol", 2: 337.

¹⁰³ Çıkış 28:3.

¹⁰⁴ Besalel, "Koen Gadol", 2: 337.

¹⁰⁵ Levililer 16:2.

¹⁰⁶ Gürkan, *Anahatlarıyla Yahudilik*, 178.

¹⁰⁷ Yahudiler, en kutsal gün kabul edilen Kefaret Günü'nde günahlarından ötürü üzüntü ve pişmanlık içinde olurlar. Kendilerini Tanrı'nın huzurunda hissedip vicdanlarıyla başa başa kalırlar. Yaşamlarını Tanrı'nın buyrukları doğrultusunda düzenlemeye yönelirken beşeri zaafının üstesinden gelip Tanrı'ya yaklaşmayı arzularlar (Alalu v.dğr., *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, 46). Kutsallığından ötürü bu günde Şabat kuralları uygulanır (Levililer 23:32).

¹⁰⁸ Hirsch, "High Priest", 6: 390.

¹⁰⁹ Tora-Şemot, 368.

Yahudi müellifler başkohenin kutsal kıyafetinin önemini şu benzetme ile açıklamaktadır: “Bir anlamda Koen Gadol [Baskohen], bir kralın, oğluna tuttuğu eğitmen gibidir. Bu eğitmenin, prensin eğitimi için istediği zaman saraya girip çıkma yetkisi olabilmelidir. Bu sebeple kral ona bir üniforma verir; muhafızların onu giriş çıkışlarda tanımlarını ve geçişine izin vermelerini sağlar”.¹¹⁰

Baskohenin kıyafeti vücudu örtmenin çok daha ötesinde bir öneme yani kutsal bir işleve sahiptir. Çünkü başkohen senede bir gün Kutsallar Kutsalı'na girerek, Yahudi milletinın günahlarını bağışlanması için Tanrı'ya yakarıştta bulunmaktadır. Böylesine önemli dinî bir görevi eda ederken düşüncelerini de muhafaza edip onun saflığını koruması son derece önemlidir. Bu bağlamda başkohen, görevini yerine getirirken kıyafetine bakarak görevinin ne kadar önemli olduğunu, Tanrı'nın huzurunda tüm Yahudi halkını temsil ettiğini aklından kesinlikle çıkarmayacaktır.¹¹¹

Baskohenin kıyafeti, birtakım farklılıklarla birlikte kohenlerin don, mintan, kuşak ve sarık olmak üzere dört parçadan oluşan kıyafetlerine ilaveten kaftan, efod, göğüslük ve altın taç olmak üzere toplam sekiz parçadan oluşmaktadır. Baskohenin kendisini diğer kohenlerden ayırt ettiren kıyafetlerinin adeta “krallık” havasını yansıttığı düşünülmektedir.¹¹²

Daha önce kohenlerin giydiği don, mintan, kuşak ve sarıktan bahsedildiğinden burada sadece başkohenin giymesine izin verilen kıyafetlerden bahsedilecektir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki kohenlerin giydiği kuşak ile başkohenin giydiği kuşak arasında küçük bir fark vardır. Buna göre kohenlerin kuşağı yün ve keten karışımı iken başkohenin kuşağı sadece ketenden yapılırdı.¹¹³ Baskohenin diğer kıyafetleri ise şunlardır:

a) Kaftan: Mavi yünden yapılan,¹¹⁴ mintanın üstüne giyilen, iki yanı açık, kolsuz uzun gömlek şeklinde bir kıyafettir. Başka bir ifadeyle kolsuz uzun tunik gibi giysidir.¹¹⁵ Tevrat'ta nasıl yapılacağı ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Başın geçebilmesi için ortasının açık bırakılması, yırtılmasını önlemek için de boşluğun kenarlarının yaka gibi dokunması gerekmektedir. Kenarları lacivert, mor ve kırmızı iplikten yapılan nar

¹¹⁰ Tora-Şemot, 368.

¹¹¹ Tora-Şemot, 344.

¹¹² Besalel, “Koen Gadol”, 2: 337.

¹¹³ Tora-Şemot, 345.

¹¹⁴ Besalel, “Koen Gadol”, 2: 337.

¹¹⁵ Tora-Şemot, 345.

motifleriyle süslenmeli, motiflerin arasına ise altın ziller takılmalıdır. Etek ise sırayla bir nar bir zil olmak üzere donatılmalıdır. Bu arada eteğin altındaki zillerin özel bir işlevi bulunmaktadır. Buna göre Kutsallar Kutsalı'na girdiğinde başkohen, bütün kutsallığına ve arınmışlığına rağmen orada ölebilirdi. Ziller ise çıkardığı sesler sayesinde dışarıda bulunan Yahudilere başkohenin ölmediğini, hâlâ hayatta olduğunu bildirirdi.¹¹⁶

b) Efod: Tevrat'ta bu kıyafetin tasarımından ayrıntılı olarak bahsedilmektedir. Renkleri ve tasarımıyla başkohenin dikkat çeken kıyafetlerinden biri olup kaftanın üstüne giyilen efod altın sırmanın yanı sıra lacivert, mor ve kırmızı ipliklerin kullanılmasıyla dokunan ince ketenden mamul bir kıyafettir. Köşelerinde bağlanması için ikişer omuzluk bulunmaktadır. Efodun ortasında, yine aynı renklerden dokunan keten kumaştan üretilen bir kuşak yer almaktadır. Efodun omuz bölgesine her bir omuza bir tane olmak üzere iki adet oniks taşı takılmaktadır. İsrailoğullarının adları altısı bir taşta, altısı da diğer taşta işlenmelidir.¹¹⁷

c) Göğüslük: Buna hoşan de denilmektedir. Göğüslüğün, mahkemelerde verilen yanlış kararlardan ötürü Tanrı'nın affını dilemek ve Yahudi halkının geneliyle ilgili verilecek kararlarda aktif rol oynamak şeklinde iki amacı vardır.¹¹⁸ Yahudi halkını ilgilendiren kararların verilmesinde ise göğüslükte bulunan ve Tanrı'dan konuya dair ilahi mesajı almak için kullanılan Urim ve Tumim¹¹⁹ denilen iki taş kullanılmaktadır.¹²⁰

Efod ile aynı kumaştan imal edilmesi gereken göğüslük, aslında bir kıyafetten daha çok başkohenin göğsüne taktığı, Tevrat'ın ifadesine göre "kalbinin üzerinde taşıyacağı" kare şeklinde bir levhadır. Kenarları birer karış (yaklaşık 22.5 cm) olan göğüslüğün üzerinde, her birinde 3 tane olmak üzere 4 sıra halinde toplam on iki taş yuvası vardır. Altından yapılan taş yuvasının her biri, Tevrat'ta isimleri belirtilen birbirinden farklı değerli birer taş içerirdi. On iki kabileyi temsil eden taşların üzerine Yakup'un on iki oğlunun ismi işlenmiştir. Bunlara ilaveten, göğüslüğün takılabilmesi için gerekli olan diğer parçalar ve bunların özellikleri de Tevrat'ta ayrıntılı olarak zikredilmiştir.¹²¹

¹¹⁶ Çıkış 28:31-35.

¹¹⁷ Çıkış 28:6-14.

¹¹⁸ Tora-Şemot, 351.

¹¹⁹ Bkz. Çıkış 28:30.

¹²⁰ Bkz. Paul Carus, "The Oracle of Yahveh: The Urim and Thummin, the Ephod, and the Breastplate of Judgement", *The Monist* 17/3 (1907): 365-388.

¹²¹ Çıkış 28:15-29.

Göğüslüğün takılmasıyla ilgili özel bir kural koyulmuştur. Buna göre göğüslük, efodun kuşağının hemen üzerinde ona bitişik olmalıdır. Efod ile göğüslüğü birbirine bağlayan ipin çözülmesi yahut gergin olmaması kusur olarak kabul edilmiştir. Zira bu levhanın başkohenin göğsünde gevşek ve düzensiz durması Mabet içinde ciddiyetsizlik olarak değerlendirilmiştir.¹²²

d) Altın Taç: Başkohenin lacivert bir kordon ile alnına gelecek şekilde sarığının üzerine takması gereken altın taç, saf altından imal edilmiş olup üzerinde “Rabbe Adanmıştır” sözü yer alırdı.¹²³ Bu söz başkohenin artık din dışı (profan) olarak nitelendirilen dünyaya ait olmadığını vurgulardı.¹²⁴

5) Başkohen ve Kohenler İle İlgili Bazı Kurallar

Seçilmiş olmanın yanı sıra Tanrı'nın kutsal kıldığı kohenerin bu kutsallıklarını muhafaza etmeleri, ona zarar verecek her türlü davranıştan uzak durmaları emredilmiştir. “Halkı arasında bir büyük olarak kendini kirletmemeli, adına leke getirmemeli”¹²⁵ buyruğuyla Tanrı, koheneri bu konuda uyarmıştır. Tanrısal buyruklara riayet etmenin son derece önemli olduğuna dikkat çekerken aksi davranışta bulunan koheneri, günahlarından ötürü ceza göreceklərini hatta öleceklerini söyleyerek ikaz etmiştir.¹²⁶ Yahudi teolojisi açısından bakıldığında Tanrı'nın bu uyarıları daha iyi anlaşılmalıdır. Zira gerek başkohenin gerekse kohenerin yasaklanan davranışlarda bulunmaları sadece kendi kutsallıklarını değil, aynı zamanda görev yaptıkları Süleyman Mabedi'nin kutsallığını¹²⁷ hatta bizzat Tanrı'nın kutsallığını¹²⁸ kirletmektedir. Kohenerin ve başkohenin kutsallıklarını korumaları için de belli düzenlemeler getirilmiştir. Tevrat'ta belirtilen bu düzenlemeler sonraki yıllarda rabbiler tarafından genişletilmiştir.¹²⁹ Bu düzenlemelerden bazıları genel olarak şunlardır:

a) Evlilikle İlgili Kurallar: Kohenlik kurumunun kutsal olmasından ötürü Harun'un soyunun saflığını koruyarak bunu sonraki nesillere taşımak için kohenerlere yasaklar getirilmiştir. Bunlardan belki de en önemlisi kohenerin uyması gereken evlilikle ilgili düzenlemelerdir. Buna göre kohenerin herhangi bir kadınla evlenmesi yasaklanmıştır. Mesela dul

¹²² Tora-Şemot, 358.

¹²³ Çıkış 28:36-38.

¹²⁴ de Vaux, Ancient Israel, 347.

¹²⁵ Levililer 21:4.

¹²⁶ Levililer 22:9.

¹²⁷ Levililer 21:12.

¹²⁸ Levililer 22:2.

¹²⁹ Levine, “Levites”, 8: 5424.

bir kadın, sonradan Yahudi olan bir kadın yahut bir fahişe kohanlerin evlenmesi yasak olan kadınlardan bazılarıdır.¹³⁰ Buna benzer durumların başkohen için de geçerli olduğu belirtilmektedir.¹³¹

b) Ölü ve Hastalara İlişkin Kurallar: Kohenler, bir cesedin yanında hatta cesetle aynı çatı altında dahi bulunmamalıdır. Ölen kişinin kohenin annesi, babası, oğlu, kızı ve kardeşi olması durumunda bu kural geçerli değildir.¹³² Öte yandan ölüm döşeginde olan bir kişinin yanına da girmemelidir. Kohenlerin mezarlıklarda dolaşması da yasaklanmıştır. Bu yasağa günümüzde İsrail’de hastanelerde hâlâ uyulmaktadır. Kohenlerin ritüel açıdan kirlenmemesi için İsrail hastanelerinde morga açılan ayrı kapılar yapılmaktadır.¹³³

c) Bedensel Özrün Olmamasına Dair Kurallar: Kohenlik kurumu kutsal olduğundan kohanlerin ve başkohenin bedensel bir kusurunun olmaması gerekmektedir. Nitekim Harun’un soyundan gelse dahi “kör, topal, yüzü arızalı, organlarından biri aşırı büyümüş, kolu ve ayağı kırık, kambur, cüce, gözü özürlü, uyuz, yarası kabuk bağlamış ya da hadım” kişiler kusurlu kabul edilmiş ve kohanlik vazifesinden uzak tutulmuşlardır.¹³⁴

Sonuç

Her dinin din hizmetlerini yerine getirmesi gereken din görevlilerine ihtiyacı vardır. Genel olarak din adamı denilen bu sınıfın konumu ve prestiji dinlerin mahiyetine göre farklılık göstermektedir. Yahudilikte din adamı sınıfının en başında başkohen ve kohanlerden oluşan kohanlik kurumu yer almaktadır. Bu kurumun en bariz özelliği bu sınıftaki din adamlarının Tanrı tarafından seçilmiş olmasıdır. Başkohen dâhil olmak üzere kohanler, Tanrı’nın isteği doğrultusunda Harun’un soyundan gelmektedir. Bu soy dışında herhangi bir Yahudinin kohan olması mümkün değildir. Bu özelliğinden ötürü asırlar boyunca Yahudiler, Harun’un soyunun muhafazasına özen göstermişlerdir. Kohanlerin görevleri de Tanrı tarafından ayrıntılı bir şekilde belirlenmiştir. Yahudilikte sadece Mabet’te icra edilebilen pek çok ibadetin yerine getirilmesi kohanlerin sayesinde

¹³⁰ Besalel, “Koanim (Koenler)”, 2: 333.

¹³¹ Levililer 21:13-14. Günümüz İsrail devletinde de kohanlerin dul kadınlar ile evlenmeleri yasaktır. Dul bir kadınla evlenmek isteyen bir kohan ise, bu yasaktan ötürü, nikâhını Amerika’da kıydırmaktadır (Arslantaş, *İslâm Toplumunda Yahudiler*, 193).

¹³² Levililer 21:1-2.

¹³³ Besalel, “Koanim (Koenler)”, 2: 334.

¹³⁴ Levililer 21:16-23.

olmaktadır. Bu görevlerin yerine getirilmesi esnasında da kohenlerin giymeleri zorunlu olan ve özellikleri yine Tanrı tarafından belirlenen özel kıyafetleri bulunmaktadır. Soyuları, görevleri ve kıyafetlerinden de anlaşılacağı gibi kutsal kabul edilen kohenlerin, kutsallıklarına zarar verecek davranışlardan uzak durması emredilmiştir. Neticede Yahudilikte kohenlik kurumu kutsal olup kohenlerin olmaması bazı Yahudi ibadetlerinin yerine getirilemeyeceği anlamına gelmektedir. Mabet'in ayakta olduğu dönemde son derece itibarlı olan kohenlik kurumu II. Mabet'in yıkılmasıyla birlikte önemini kaybetmiştir. Kohenler günümüzde ise sadece bazı sembolik görevleri yerine getirmektedirler.

Kaynakça

- Adam, Baki. "Yahudilik". *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. Baki Adam, 2. bs., Ankara: Grafiker Yayınları, 2015, 55-126.
- Alalu, Suzan v.dğr. *Yahudilikte Kavram ve Değerler*. 3. bs., İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2018.
- Arslantaş, Nuh. *H. Muhammed Döneminde Yahudiler*. İstanbul: Kuramer, 2016.
- Arslantaş, Nuh. *İslam Toplumunda Yahudiler*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2008.
- Bayraklı, Bayraktar. "Kur'an-ı Kerim'de Din Adamı Kavramı". *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 1 (1994): 147-162.
- Besalel, Yusuf. "Koanim (Koenler)". *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001, 2: 332-334.
- Besalel, Yusuf. "Koanim Kutsaması". *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001, 2: 335-336.
- Besalel, Yusuf. "Koen Gadol". *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001, 2: 337-338.
- Carus, Paul. "The Oracle of Yahveh: The Urim and Thummin, the Ephod, and the Breastplate of Judgement". *The Monist* 17/3 (1907): 365-388.
- Demirci, Kürşat & Tolga Savaş Altinel. "Erken Dönem İsrailoğulları Tarihinde Rahipliğin Gelişim Sürecine Alternatif Bir Bakış". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52/2 (2017): 31-61.
- de Vaux, Roland. *Ancient Israel: Its Life and Institutions*. Çev. John McHugh, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1997.
- Friedlander, A. H. "Judaism". *A Dictionary of Comparative Religion*, ed. S. G. F. Brandon, Londra, 1970.
- Friedman, Richard Elliott. *Kitabı Mukaddes'i Kim Yazdı?* Çev. Muhammet Tarakçı, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2005.
- Geiger, Abraham. *Judaism and Its History*. Çev. Charles Newburgh. New York: The Bloch Publishing Co., 1911.
- Grabbe, Lester L. *An Introduction to Second Temple Judaism*. New York: T & T Clark, 2010.

- Guignebert, Charles. *The Jewish World in the Time of Jesus*. Çev. S. H Hooke, Londra, New York: Routledge, 1996.
- Gürkan, Salime Leyla. *Anahatlarıyla Yahudilik*. 2. bs., İstanbul: İsam, 2016.
- Haleva, Yitshak v.dğr. (ed.). *Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla Tora ve Aftara 2*. Kitap: Şemot. Çev. Moşe Farsi, 2. bs., İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2004.
- Hirsch, Emil G. "High Priest". *Jewish Encyclopedia*, New York & Londra: Funk and Wagnalls Company, 1904, 6: 389-393.
- Hirsch, Emil G. "Sacrifice". *The Jewish Encyclopedia*, New York & Londra: Funk and Wagnalls Company, 1905, 10: 615-623.
- Hirschfeld, H. "Priest, Priesthood (Jewish)". *Encyclopedia of Religion and Ethics*, ed. James Hastings, New York: Charles Scribner's Sons, 1919, 10: 322-325.
- Karaman, Hayrettin. "Din Adamı". *Yeni Şafak Gazetesi*. 25 Ağustos 2017, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettinkaraman/din-adami-2039762>.
- Karesh, Sara E. & Mitchell M. Hurvitz. "Kohanim". *Encyclopedia of Judaism*, New York: Facts On File, 2005, 277.
- Karlı, İbrahim Hilmi. "Kur'ân'da Yahudi Din Adamlığı -Yahudi Geleneğiyle Mukayeseli Bir Çalışma-". *Milel ve Nihal* 7/1 (2010): 31-52.
- Kleiman, Rabbi Yaakov. "The Cohanim - DNA Connection". *Aishcom*, erişim: 15.11.2019, <https://www.aish.com/ci/sam/48936742.html>.
- Kohut, George Alexander (ed.). *Israel's Faith*. New York: Bloch Publishing Co., 1905.
- Levine, Baruch A. "Levites". *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones, Detroit: Macmillan Reference, 2005, 8: 5419-5428.
- Levine, Baruch A. "Priesthood: Jewish Priesthood". *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones, Detroit: Macmillan Reference, 2005, 11: 7399-7400.
- Mantel, Hugo. "Sanhedrin". *Encyclopedia Judaica*, ed. Fred Skolnik. Detroit: Michael Berenbaum, Thomson Gale, 2007, 18: 21-23.
- Moorehead, W. G.. *Studies in the Mosaic Institutions*. New York, Chicago, Toronto: Fleming H. Revell Company, 1895.
- Özen, Adem. *Yahudilikte İbadet*. İstanbul: Ayışığı Kitapları, 2001.
- Öztürk, Alparslan Emin. *Yahudilik, Hıristiyanlık, Hinduizm ve Budizm'de Din Adamları*. Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2010.
- Rabinowitz, Louis Isaac. "Levites in the Halakhah". *Encyclopaedia Judaica*, ed. Fred Skolnik & Michael Berenbaum, Detroit: Macmillan Reference, 2007, 12: 733.
- Topaloğlu, Bekir. "Din Adamı ve İlim". *İslâm Medeniyeti* 3/26 (1972): 11-13
- Telushkin, Joseph. *Jewish Literacy: The Most Important Things to Know About the Jewish Religion, Its People, and Its History*. New York: William Morrow, t.y.
- Üzüm, Hamza. *Yahudilikte Din Adamları Müessesesi (Tanah Döneminde)*. Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2007.
- Vanderkam, James C. *An Introduction to Early Judaism*. Michigan, Cambridge: William B. Eerdmans Publishing Company, 2001.
- W. G. Moorehead. *Studies in the Mosaic Institutions*. New York, Chicago, Toronto: Fleming H. Revell Company, 1895.

Yılmaz, H. Kâmil. “Din Adamı Algısında İdeal Model”. IV. Din Şûrası. Ankara: 2009, 2: 793-807.